

В.В.Іванова,
канд. пед. наук,
Криворізький ДПУ

ОПТИМАЛЬНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розкриваються оптимальні зовнішні та внутрішні умови формування творчої діяльності студентів у вищій школі.

В статье раскрываются оптимальные внешние и внутренние условия формирования творческой деятельности студентов в высшей школе.

The optimal inner and outward conditions of high school students' creative activity are being considered in the article.

Болонська угода європейських країн щодо підготовки конкурентноздатних кадрів, забезпечення якісної освіти визначила необхідність модернізації педагогічної освіти, надання їй особистісно зорієнтованої спрямованості, підвищення рівня професіоналізму випускників вищої школи.

Одним із важливих показників професіоналізму сучасного вчителя є його готовність до творчої професійної діяльності. Процес формування цього складного особистісного утворення в майбутніх педагогів досить складний, динамічний і суперечливий. Його ефективність залежить від грамотного педагогічного керівництва й дотримання умов, які позитивно впливають на якість підготовки студентів до творчої праці.

Аналіз наукової літератури дозволяє говорити про те, що готовність до професійної діяльності формується під впливом певних зовнішніх і внутрішніх умов, усвідомленого чи неусвідомленого сприйняття інформації. Готовність сама є форма діяльності суб'єкта, і як така включається в загальний потік його дій.

Необхідна цілеспрямована робота всього педагогічного колективу вищої школи щодо виявлення сукупності педагогічних умов, які позитивно впливають на процес формування готовності студентів до професійної діяльності, і щодо дотримання їх під час організації навчальної, самостійної та позааудиторної роботи в університетській практиці.

Проблема пошуку оптимальних умов підготовки конкурентноздатних фахівців хвилювала вчених за всіх часів.

Ю. Бабанський зазначав: "Ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він

проходить” [1, с. 78].

Про необхідність створення умов, що забезпечують якість підготовки високо професійних кадрів, говорила Л. Кондрашова: “У процесі професійного становлення майбутнього вчителя важливо забезпечити такі умови, в яких він міг би стикнутися з розмаїтістю педагогічних ситуацій, необхідністю пошуку виходу з них, ухваленням оптимального рішення” [3, с. 99].

На сьогодні накопичений достатній досвід і обґрунтовані різні підходи до визначення умов, що позитивно впливають на процес формування готовності студентів до різних аспектів педагогічної діяльності.

На жаль, у визначенні сутності поняття “умова” в науковій літературі немає єдності думок. В енциклопедичному словнику умова розглядається як сукупність факторів, які впливають на щось, створюють середовище функціонування або протікання чогонебудь [6].

І. Фролов трактує умову як філософську категорію, що виражає відношення предмета до оточуючих його явищ, без яких він існувати не може. Вчений виступає проти ототожнення причини й умови. Причина є джерелом тієї або іншої дії, явища. Умова – це те середовище, обстановка, у якій розвивається ця дія або явище [7].

В. Каспіна умови визначає як обставини, що стимулюють формування певних якостей особистості, пред’явлення вимог, дію на вихованця або колектив [2, с. 84].

Умови можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Але вони тісно взаємопов’язані між собою. За твердженням С. Рубінштейна, зовнішні впливи діють опосередковано, тобто через внутрішні умови. Особистість виступає як воедино пов’язана сукупність внутрішніх умов, через які переломлюються всі зовнішні впливи [5, с. 308].

Аналіз різних визначень названого вище поняття дозволяє говорити про те, що умови відображають істотні характеристики процесу й предмета готовності до різних аспектів педагогічної діяльності.

При визначенні сукупності умов, що забезпечують професійне становлення майбутнього вчителя, ми виходили з ідей персоналістичної філософії, яка визначає особистість вищою духовною цінністю, а будь-яку людину – індивідуальною унікальністю, обумовленою особистісним початком. Людина є джерелом власних цінностей і єдиним суддею їх. Особистість

переборює потребу шукати опору в зовнішній підтримці й набуває здатності повністю спиратися на себе, довіряти собі, займати свою позицію, робити самостійний вибір. У процесі професійного становлення, духовного розвитку особистості особливу роль відіграє внутрішнє самовдосконалення. Потенційні можливості, закладені в індивідуумі, розвиваються тільки в спілкуванні "Я" з "Ти" за умови збереження усвідомлення безлічі "Ми". Особистість може ствердити власну унікальність, творчу волю тільки через "Ми". Мета й призначення людського існування – в особистісному спілкуванні, в особистісному співтоваристві, де відбувається духовне об'єднання людей.

При виявленні умов, що забезпечують успішність процесу формування готовності майбутніх педагогів до творчої діяльності, ми керувалися теорією особистісно зорієнтованого навчання, підґрунтям якої є персоналістична філософія.

У своєму дослідженні виходили з того, що необхідно виявити й забезпечити такі умови, які сприяли б організації спеціальної й педагогічної підготовки студентів з урахуванням їх природи, здібностей, інтересів, потреб, спрямованої на зняття зовнішньої напруги, створення обстановки, що стимулює максимальне самовираження особистості.

До числа умов, що позитивно впливають на процес становлення готовності майбутніх педагогів до творчої діяльності, віднесено створення освітнього середовища, творчої атмосфери навчального процесу. Для формування готовності студентів до творчої роботи позитивним є не тільки грамотний педагогічний вплив на майбутніх педагогів, але й здорове освітнє середовище як важливий фактор становлення професійного іміджу сучасного вчителя.

Завдання вищої школи полягає в тому, щоб забезпечити атмосферу психологічної захищеності кожному студентові, створити такі умови за яких кожний майбутній фахівець міг би повірити у власні можливості, здібності, усвідомити свої сильні й слабкі сторони, відчути потребу в професійному рості й самовдосконаленні власної особистості.

Важливо забезпечити таке середовище пізнавального процесу, в якому майбутній фахівець буде усвідомлювати структурні зміни, викликані зовнішнім впливом на особистість або об'єкт освітнього процесу. Це дозволяє проектувати й передбачати розвиток спільної розумової творчої діяльності викладачів і

студентів, забезпечувати процес самоорганізації, саморозвитку їхньої особистості.

У процесі побудови освітнього середовища важливо реалізувати творче спілкування в системі "викладач-студент". Творче спілкування є способом одержання нової інформації. Під час спілкування відбувається розвиток творчого мислення, що позитивно впливає на формування готовності майбутніх учителів до творчої професійної діяльності.

Умови, що стимулюють підготовку студентів до творчої професійної діяльності, Л. Кондрашова бачить у створенні загального інтелектуального простору, у якому переважали б духовні цінності, професійний досвід і творче ставлення до реалій навколишнього світу. "Завдання вищої школи нині полягає в переході освітньої теорії й практики від парадигми навчання, у рамках якої студент виступає як "об'єкт навчальних впливів", до парадигми педагогічного процесу, що передбачає гуманістичні відносини в системі "викладач-студент", забезпечення освітнього середовища саморозвитку й професійного росту майбутніх фахівців. Особливого значення набуває ідея цільової орієнтації вузівського навчання на особистість, її можливості, схильності, здібності й професійні установки, забезпечення лінії "сюжетного" професійного руху студента, його професійного саморозвитку й самоствердження. Необхідно здійснити оновлення професійної підготовки з урахуванням орієнтирів особистості студента, забезпечити структурну перебудову його індивідуального й професійного досвіду як механізму оволодіння обраною професією" [4, с. 47-53].

Освітнє середовище вищої школи покликане забезпечити такі умови, в яких у студента, з одного боку, збагачуватиметься його професійний досвід, з іншого, – закріплюватиметься індивідуальний досвід. Важливо ставити майбутнього фахівця в такі умови, в яких він міг би активно діяти, самостійно приймати рішення, проявляти ініціативу, не діяти за вказівкою викладача. Освітнє середовище має закріплювати й розвивати позитивну мотивацію навчання, залучати до діяльності, у процесі якої студент був би суб'єктом навчальної роботи.

Освітнє середовище має стимулювати появу смислоутворюючих мотивів студентів. Майбутньому вчителеві важливо усвідомити, що бути особистістю – значить мати активну професійну позицію, здійснювати вільний вибір, приймати рішення, прогнозувати їхні наслідки, оцінювати отримані результати.

Включення студентів у діяльність професійної спрямованості є однією з умов, що позитивно впливають на становлення їхньої готовності до творчої роботи. Але при цьому необхідне переосмислення нормативної структури діяльності: її мети, змісту, технології й методів. Важливо створювати освітні ситуації, беручи участь у яких, студент удосконалював би цілий ряд здібностей для здійснення таких видів діяльності, як дослідження, конструювання, проектування, оргкерівництво.

Не менш значущою умовою, що підвищує рівень готовності студентів до творчої професійної діяльності, є здійснення задачного підходу до організації пізнавального процесу, за якого відбувається поступове зміщення спрямованості свідомості майбутніх учителів із зовнішніх умов діяльності на їх професійне "Я". Побудова навчальної роботи як процесу вирішення розумових завдань забезпечує професійну перспективу, коли навчальні завдання не піддаються детальному опису, а визначаються самими студентами. Моделювання навчальних ситуацій професійної спрямованості містить у собі дні творчого самоврядування, професійного саморозвитку й самоствердження майбутнього вчителя. У процесі активної дії формується готовність студентів до творчої професійної роботи.

Важливою умовою формування готовності студентів до творчої професійної діяльності є подолання протиставлення суб'єкта об'єкту, що передбачає моделювання в навчальному процесі суб'єкт-суб'єктних відносин у системі відносин "викладач-студент", "учитель-учень" і делегування майбутньому педагогові суб'єктної позиції, як у діяльності, так і в процесі професійного розвитку. Принцип педагогічної взаємодії, співробітництва й співтворчості забезпечує перехід від ідеї інтеріоризації, передачі образів професійної діяльності на рівні внутрішніх факторів розвитку готовності студентів до творчої роботи, від інформування майбутніх педагогів до миследіяльного змісту педагогічної освіти, до смислових утворень особистості.

Успішність формування готовності до творчої діяльності залежить від того, наскільки можливо забезпечити умови, що стимулюють здатність студента до рефлексії і здатність педагога використати рефлексію майбутніх фахівців в освітніх цілях. Рефлексивно-творче навчання необхідно направити на самопізнання, самосвідомість і творчу самореалізацію студента як особистість майбутнього фахівця. Причому поєднання різних підходів до

організації професійної підготовки студентів створює необхідні умови, взаємозумовленість яких сприяє успішному подоланню труднощів, сполучених з розвитком творчих здібностей майбутніх педагогів, їхньої підготовки до нестандартного виконання вчительських функцій.

Список використаних джерел

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / Юрий Константинович Бабанский. – М.: Педагогика, 1986. – 182с.
2. Каспина В.А. О методах воспитания и их классификация / В.А.Каспина. – Советская педагогика. – 1970. – № 1. – С. 84-94.
3. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися: [учебное пособие] / Лидия Валентиновна Кондрашова. – М.: Прометей, 1990. – 160 с.
4. Кондрашова Л.В. Личностно-ориентированный подход к организации учебного процесса в высшей школе / Л.В.Кондрашова. – К.: Політехніка. – 2001. – № 2. – С. 47-53. – (Вісник НТУУ. Філософія. Психологія. Педагогіка).
5. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание, о месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М.: Изд-во АПН СССР, 1957. – 328 с.
6. Советский энциклопедический словарь [научно-редакционный совет: А.М.Прохоров (пред.)]. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – 1600 с.
7. Фролов И.Т. Философия и этика: итоги и перспективы / И.Т.Фролов. – Вопросы философии. – 1996. – № 4. – С. 29-33.

*В.В. Корольський,
Т.Г. Крамаренко,
С.О. Семеріков,
С.В. Шокалюк,
Криворізький ДПУ*

**ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ІКТ У ВЧИТЕЛІВ
МАТЕМАТИКИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Проаналізовані можливості формування у вчителя математики компетентностей з ІКТ у процесі підвищення кваліфікації та самоосвіти з використанням навчально-методичного посібника "Інноваційні інформаційно-комунікаційні технології навчання математики".